

М. М. Карабанов

*ПОЛИТИЧЕСКОЕ ЯДРО ТРУДОВЫХ КОЛЛЕКТИВОВ
(ПЕРЕСТРОЙКА В ПАРТИЙНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УКРАИНЫ:
ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ).*

Киев : Выща шк., 1990.— 163 с.

Рецензована монографія переконує в тому, що пошук Комуністичною партією дійових форм і методів здійснення своєї авангардної ролі в якісно нових умовах — підвищеної громадсько-політичної активності радянських людей та плюралізму поглядів — спонукає істориків і політологів до більш різнобічного вивчення впливу партійних організацій на динаміку розвитку трудових колективів, які є основою для формування всіх суспільних відносин у країні.

Проблема політичної роботи серед комуністів і всіх трудящих займає чільне місце у комплексі складних питань, які необхідно розв'язати в процесі перебудови, коли в житті утверджується багатопартійність, йде осмислення досвіду комуністів, як позитивного, так і негативного. Науковий аналіз досвіду перебудови основних напрямів роботи парторганізацій промислових підприємств республіки, практики і проблем поліпшення стилю керівництва низовими ланками партії, оновлення складу партійних лав, марксистсько-ленінського виховання та освіти комуністів збагачуватиме фахівців, ідеологічних працівників розумінням багатьох важливих подій і ситуацій. З цього і випливає теоретична, політична та практична прикладна цінність рецензованої книги.

Хронологічні рамки дослідження обмежені етапом перебудови радянського суспільства, що цілком відповідає Республіканській програмі розвитку історичних досліджень, поліпшення вивчення і пропаганди історії Української РСР¹. Саме проведений автором аналіз ґрунтовної джерельної бази по даній проблемі в другій половині 80-х років дає йому можливість узагальнити початкові тенденції, виявити упущення і недоліки в стилі керівництва первинними парторганізаціями з боку партійних органів. Зокрема, це стосується роботи міськкомів і райкомів партії по подоланню адміністративно-командних, бюрократичних методів керівництва. Великий фактичний матеріал дав автору змогу переконливо показати, як партійні органи переносять центр своєї діяльності в низові ланки, виявляють належну увагу до навчання та виховання партійного активу, подання конкретної допомоги на місцях, узагальнення і поширення передового досвіду у цій справі. На жаль, не завжди в праці наявний належний рівень оцінки тих чи інших заходів, які проводилися парторганізаціями. Часом автор не коментує наведені фактичні та статистичні дані, уникає власної оцінки подій та явищ.

Рецензована монографія відрізняється від праць попередників тим, що внутріпартійна робота, її стиль, форми й методи показані в ній не лише з позитивного боку. Автор підкреслює, що істотних, кардинальних змін у діяльності багатьох партійних осередків поки що не відбулося. Натомість даються ознаки засилля кабінетного, командно-канцелярського стилю, паперових методів керівництва. Опора на первинні парторганізації в багатьох випадках дуже умовна, а живій роботі серед мас, як і раніше, заважає формалізм. Правий автор і в тому,

¹ Укр. іст. журн.— 1990.— № 11.— С. 7.

що значна частина партапарату та активу перебуває в розгубленості, не вміє орієнтуватися і спілкуватися з людьми. Такий підхід дав змогу М. М. Карабанову конкретно розглянути причини становища, що склалося. Головними з них є консерватизм внутріпартійних відносин, живучість адміністративно-командного стилю керівництва, методів силового тиску, невміння діяти в умовах гласності та демократії.

Значну увагу в рецензованій праці приділено проблемам організаційно-політичного зміцнення первинних партосередків, зокрема поповненню свіжими силами і поліпшенню якісного складу партійних лав, очищенню їх від випадкових осіб, підвищенню активності комуністів. Позитивно оцінюючи внесені в Статут партії зміни, автор висловлює й свої зауваження щодо внутріпартійної та організаційно-політичної діяльності парторганів. При цьому наголошується, що існуюча методика обліку складу партійних лав за соціальним станом застаріла, що саме вона спричинила суб'єктивізм, створила умови для маніпуляцій, прикрашення дійсності в цій галузі партійної роботи. Водночас автор лише констатує, на жаль, без відповідного аналізу і навіть коментування, що в пресі публікується багато пропозицій комуністів і безпартійних, вивчення та узагальнення яких допоможе відновленню і дальшому зміцненню авторитету комуністів і партії в житті радянського суспільства.

У монографії предметно висвітлюються проблеми відбору і виховання партійного поповнення, аналізуються причини наявних прорахунків та упущень у цій справі. Автор не проходить мимо такого гострого моменту в партійній роботі, як збільшення кількості добровільних відмов від членства у партії. Він пояснює причини ослаблення потягу трудящих до вступу в КПРС, які в цілому можна пояснити труднощами і суперечностями перебудовного процесу в партії та суспільстві. Вперше в історико-партійній літературі М. М. Карабанов узагальнює конкретні події та явища, які характеризують падіння авторитету КПРС. Він залучає для цього багатий документальний матеріал, використовує останні дані з опублікованих джерел. Однак бажано було б опрацювати також поточні архіви партійних комітетів і первинних парторганізацій, які нині відкриті для дослідників.

Рецензована книга має струнку архітектоніку. Автор виділяє найголовніші питання свого дослідження: шляхи поліпшення функціонування первинних парторганізацій промисловості республіки, поповнення складу лав КПРС та проблеми, пов'язані з його оновленням, підвищення світоглядного рівня комуністів, політико-виховна робота в трудових колективах. Досліджуючи названий аспект проблеми, автор помітно поповнив фактичним матеріалом важливий напрям суспільних наук, пов'язаний з утвердженням нового мислення в галузі історії, формуванням історичної свідомості народу, відмовою від стереотипів застійних років. Насамперед це стосується висновків автора про те, що в партії намітилася тенденція до утвердження політичних методів керівництва, яка благотворно впливає на перебудову роботи первинних парторганізацій. Її характерними рисами є поглиблення демократизації внутріпартійного життя, підвищення самостійності цих організацій, їх відмова від дріб'язкової регламентації зверху. Автор наголошує, що в партійних осередках відроджується атмосфера довіря, відкритого спілкування, гласності й широкого обговорення злободенних проблем.

Значне місце в монографії відведено дослідженню на новій джерельній основі проблем марксистсько-ленінської освіти і політичного виховання членів партії в умовах сучасного виробництва, аналізові об'єктивних і суб'єктивних факторів, що зумовлюють зростання вимог до цієї ділянки роботи. При цьому М. М. Карабанов порушує такі важливі питання, як демократизація системи політичного навчання комуністів, поліпшення стилю партійного керівництва політосвітою, створення раціональної структури останньої, вибір її форм тощо. Автор

дійшов висновку, що для докорінного оновлення змісту політичного навчання потрібно поліпшувати науково-методичне забезпечення занять, створювати з цією метою нові програми, підручники і навчально-методичні посібники. В монографії наголошується, що ідейно-теоретичний і методичний рівень занять, результативність політичного навчання вирішальною мірою залежить від пропагандистів, від того, як партійні комітети вчать їх оволодівати сучасною методикою політосвіти. Автор аналізує недоліки у системі політнавчання. Це, зокрема, недостатній контроль за цією справою з боку парткомів і первинних парторганізацій, зниження вимог до комуністів за вивчення теорії, недостатня професійна підготовка пропагандистів, низький ідейно-теоретичний і методичний рівень занять, які вони проводять. Як підкреслює автор, парткоми майже не вчать пропагандистів новим методам політичної роботи в масах. Багато з них не встигають враховувати зміни в суспільно-політичній обстановці, неспроможні в гострих ситуаціях принципово обстоювати партійну лінію, спрощено трактують найважливіші аспекти перебудови, історичного досвіду партії, деформації в партійній роботі тощо.

Загалом позитивно оцінюючи монографію М. М. Карабанова, слід відзначити її окремі недоліки, висловити деякі зауваження. Так, у праці залишилися нерозкритими особливості партійно-політичних процесів у низових ланках партії на початку етапу перебудови і в наступні роки. Автор не дає належної оцінки діям тих керівників пропагандистського та ідеологічного корпусу ЦК Компартії України, обкомів, міськкомів, райкомів партії, парторганізацій підприємств республіки, які утверджували бюрократичний, командний стиль у партійно-політичній роботі. Часто-густо замість своєї власної оцінки тих чи інших подій та явищ у житті парторганізацій автор спирається на партійні документи, зловживає їх цитуванням.

На жаль, у праці немає конкретних рекомендацій щодо того, як первинні, низові ланки Комуністичної партії повинні організувати свою роботу, в тому числі й політико-виховну, в умовах плюралізму думок, боротися за втілення у життя своєї програмної мети, діючи паралельно чи в контакт з іншими політичними і громадськими організаціями.

Монографія не дає уявлення про те, яким чином первинні осередки партії можуть спиратися на допомогу вчених вузів та науково-дослідних інститутів, творчих організацій і колективів у своїй діяльності, як конкретно вони повинні робити свій внесок у політичну систему всього суспільства. Зокрема, це стосується виховання робітничої зміни в середніх школах та профтехучилищах, допомоги навчальним закладам у зміцненні навчально-матеріальної бази й політичному вихованні молоді.

Потребують докладного вивчення питання про роль партійних осередків у колективістському вихованні, формуванні патріотичних та інтернаціоналістських переконань трудящих, тих цінностей соціалістичного суспільства, які мають гуманістичний характер.

Однак, незважаючи на вказані недоліки, книга М. М. Карабанова є кроком уперед в дослідженні важливої проблеми політичного життя виробничих колективів. Автор збагатив історіографію теми новими підходами в їх дослідженні, обгрунтованими висновками, оцінками, практичними рекомендаціями. В монографії аналітично опрацьована нова джерельна база, поставлено значну кількість проблем для майбутніх дослідників у галузі політичної історії.

О. В. КУЗЬМИНЕЦЬ (Київ)

Одержано 20.12.90.